

Saeimas Ilgtspējīgas attīstības komisijas darba grupas sagatavotais piedāvājums risinājumiem kvalitatīvam vispārējās izglītības iestāžu tīklam un skolēnu mobilitātei

Latvijas ekonomiskās aktivitātes aizvien vairāk koncentrējas spēcīgākajos attīstības centros. Savukārt mazapdzīvotās vietās ekonomiskās aktivitātes ir vājas. Nākotnē pie Latvijas negatīvajām demogrāfijas tendencēm, darbaspēka pieejamības jautājumi kļūs aizvien aktuālāki. Attīstoties globalizācijas, tehnoloģiskā progresa, zaļās ekonomikas u.c. globālajiem faktoriem arvien straujāk mainās dažādu prasmju pieprasījums, uz kuru nākotnē ir jāspēj reaģēt.

Sēdes temats:

Saeimas Ilgtspējīgas attīstības komisijas darba grupas sagatavotais piedāvājums: risinājumi kvalitatīvas izglītības nodrošināšanai.

Jau agrīnā vispārējās izglītības posmā skolēnam ir jābūt iespējai proaktīvi iepazīt un sagatavot sevi caur kvalitatīvu izglītības piedāvājumu nākotnes globālajiem attīstības procesiem, t.sk. tehnoloģiskam progresam, tādējādi stiprinot Latvijas kā valsts un tās nākotnes stūrakmeni – kvalitatīvi izglītotu, radošu un prasmīgu cilvēku.

Valdībai sadarbībā ar pašvaldībām ir jārod efektīvākie risinājumi, ērtai publiskā pakalpojuma pieejamībai, kvalitatīvam vispārējās izglītības iestāžu tīklam un publiskā transporta pakalpojuma nodrošinājumam. Iekšējās (vietējās, t.sk. skolēnu pārvadājumu, un reģionālo pārvadājumu) mobilitātes un sasniedzamības uzlabošana ir panākama ar sabiedriskā transporta koordinētu plānošanu, balstot to uz kvantitatīvi un kvalitatīvi izmērāmiem parametriem.

Valsts līmenī, kur vien iespējams, ir nosakāmi minimālie kritēriji, kurus izpildot tiek piešķirts publiskais finansējums pakalpojuma nodrošināšanai, vienlaikus stimulējot pašvaldību sadarbību, kopīgi veidojot un uzturot racionālu publisko pakalpojumu tīklu.

Apzinoties Latvijas tautsaimniecības straujai izaugsmei būtiskos priekšnoteikumus un strukturālo izmaiņu nepieciešamību vispārējās izglītības iestāžu tīkla un publiskā transporta pakalpojuma nodrošināšanā, aicinām sabiedriski atbildīgi izvērtēt Ilgtspējīgas attīstības komisijas piedāvātos risinājumus.

1. Ministru kabinetam nodrošināt kompleksu vispārējās izglītības skolu tīkla, telpiskās mobilitātes un pedagogu motivācijas risinājumu īstenošanu, veicot “ideālā skolu” tīkla kartējumu, kas balstīts uz izglītības kvalitātes kritērijiem, izstrādātiem pieejamības (mobilitātes) kritērijiem un to atbalsta pasākumiem saskaņā ar šādiem Saeimas Ilgtspējīgas attīstības komisijas sagatavotajiem priekšlikumiem¹ par nepieciešamajiem risinājumiem:

- 1.1. Efektīvākam vispārējās izglītības skolu tīklam, īstenojot šādus uzdevumus:

- 1) IZM sadarbībā ar VARAM, LM, SM un pašvaldībām veikt «ideālā skolu tīkla» kartējumu, to balstot uz izstrādātu kritēriju kopumu, t.sk. izglītības kvalitātes kritērijiem:
 - Skolu tīkla izstrādei IZM sadarbībā ar pašvaldībām un nozares sociālajiem partneriem izstrādāt izmērāmu (salīdzināmu starp skolām) kā arī publiski pieejamu kritēriju kopumu, izglītības kvalitātes novērtēšanai. Izglītības kvalitātes kritērijiem jāaptver gan pašu izglītojamo sniegumu (t.sk. nacionālais un starptautiskais sniegums), pedagogu profesionalitāti un inovācijas pielietojumu izglītības procesā, gan vecāku vērtējumu u.c. parametrus.
 - IZM sadarbībā ar pašvaldībām izstrādāt rekomendējošus parametrus (1-6. klašu grupai) skolu tīkla noteikšanai, lai pašvaldībās tiktu pielietota vienota pieeja.
 - Kritēriju izstrādē 7. -12. klašu grupas skolu tīkla veidošanā ņemt vērā reģionālās nozīmes attīstības centru un 50 km rādiusā esošo apkārtējo novadu demogrāfiskās (un skolu tīkla attīstības) tendences. IZM izstrādāt sadarbības mehānismu starp vidusskolu un profesionālo skolu tīklu, kas piedāvā izvēles iespēju starp vispārējās un profesionālās izglītības ievirzes skolu. (Esošais Ministru kabineta regulējums attiecībā uz minimālo skolēnu skaitu klasē 10. klases atvēršanai nevar būt vienīgais kritērijs).
- 2) IZM izvērtēt esošo normatīvo regulējumu attiecībā uz Valsts ģimnāziju statusa piešķiršanu un finanšu motivācijas mehānismu, lai pastiprinātu motivāciju tām veidoties kā izcilības centriem, kā prioritāru nosakot augstākas izglītības kvalitātes.
- 3) IZM un FM veikt finanšu izvērtējumu starp valsts un pašvaldību finansējumu, lai nodrošinātu pagarinātās dienas grupas un ārpuskolas aktivitāšu apmācībai (KM profesionālās ievirzes izglītībai) un atbalsta personālam no 1-9. klašu grupai.
- 4) IZM sadarbībā ar SM, VARAM un pašvaldībām izvērtēt potenciālu nodrošināt attālināto mācību iespējas.
- 5) IZM sadarbībā ar FM un pašvaldībām sagatavot aprēķinus kopējai finanšu nepieciešamībai (darba samaksa, skolu uzturēšanas izmaksas, t.sk. arī ceļa izmaksas), salīdzinot esošās izmaksas un finanšu ietaupījumu/pieaugumu pie iespējamā skolu tīkla koncentrācijas.
- 6) FM sagatavot priekšlikumus iespējamām izmaiņām pašvaldību savstarpējos norēķinos, nepieciešamības gadījumā piedāvājot izmaiņas Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas (PFI) modelī, lai motivētu piedalīties pašvaldības veidot optimālu skolu tīklu.
- 7) FM sadarbībā ar IZM izvērtēt pašvaldību finansējuma esošās plūsmas (PFI kritērijs: finansējums atbilstoši bērnu un jauniešu skaitam pašvaldībās) izmaiņu iespējas un lietderību, daļu finansējuma tieši novirzot izglītības iestādei (attiecināmai)

¹ Piedāvātie priekšlikumi iekļautajās sadaļās ir skatāmi savstarpēji saistīti

pašvaldībai), kurā bērns vai jauniešs mācās (nauda seko bērnam), izvērtējot variantus: visām skolu grupām, 7.–12. klašu grupai, vidusskolām.

1.2. Telpiskai mobilitātei, īstenojot šādus uzdevumus:

- 1) VARAM sadarbībā ar IZM, SM (ATD) un pašvaldībām veikt teritoriju ekonomiskā potenciāla izvērtējumu ar mērķi - noteikt perspektīvās darbaspēka plūsmas reģionālajā un lokālajā līmenī, iegūto informāciju, izmantojot šo plūsmu sinhronizācijai ar skolēnu pārvadājumiem.
- 2) SM/ATD sadarbībā ar IZM, VARAM, VM, LM un pašvaldībām definēt maksimālo laiku, ko skolēns pavada nokļūšanai līdz skolai (definētais laiks (piem., 60 min. un/vai maksimālo/minimālo attālumu)) saskaņā ar izstrādātajiem nosacījumiem par skolēnu pārvadājumu nodrošināšanu:
 - Valstij un pašvaldībai ir pienākums nodrošināt skolēnu pārvadājumu vai sabiedriskā transporta pieejamību līdz tuvākajai skolai, ja attālums no dzīves vietas līdz skolai ir lielāks par 3km (attālums ejot ar kājām).
 - Valstij un pašvaldībai ir pienākums nodrošināt skolēnam iespēju iekāpt autobusā, ja tas pārsniedz 3 km (attālums ejot ar kājām) no dzīvesvietas līdz autobusa pieturai.
(Piemēram, Anglijā minimālais un maksimālais attālums no dzīves vietas līdz tuvākajai skolai noteikts no 2 līdz 6 jūdzēm līdz 16 gadu vecumam, Norvēģijā pašvaldība nodrošina visu to skolēnu nokļūšanu skolā, kuriem pamatskola atrodas tālāk par 4km no dzīvesvietas (1 klasē tālāk par 2km)).
- 3) Nozaru ministrijām (t.sk. SM/ATD) sadarbībā ar VARAM un pašvaldībām sagatavot piedāvājumu gan skolēnu, gan nodarbināto cilvēku pārvadājumu tīkla optimizācijai, par pamatu ņemot ekonomisko aktivitāšu koncentrāciju, cilvēku plūsmu t.sk. svārstmigrāciju darba sasniedzamības nolūkos, «ideālo» skolu tīklu (sadalījumu 1-.6. klase; 7-12. klase):
 - ATD ar pašvaldībām izveidot vienotu pieeju/formu informācijas ievadei un sniegšanai par skolēnu autobusu maršrutiem, distancēm, pieturām un pasažieru plūsmām.
 - Maršruta tīkla sinhronizācijas nolūkos uz katra gada 5. septembri pašvaldībai ir jāiesniedz ATD skolēnu maršrutu pārvadājumu tīkls. Pienākums informēt arī pirms jauna skolēnu maršruta atvēršanas, vai esošā grozīšanas.
- 4) ATD izstrādāt piedāvājumu autopārvadājumu sinhronizācijas mehānismam, novēršot pašvaldību organizētā un sabiedriskā transporta pārvadājumu dublēšanos (t.sk. skolēnu autobusa maršruts līdz sabiedriskajam transportam; skolēnu pārvadājumi arī citu kategoriju pasažieriem).
- 5) SM/ATD sadarbībā ar VARAM un LPS normatīvo aktu grozījumos nodefinēt kritērijus, kad skolēnu autobusā bez maksas pieļaujama arī pieaugušo pārvadāšana. Paredzēt iespēju, ka īpašais, pašvaldību organizētais transports sniedz pakalpojumus jebkuram pašvaldības iedzīvotājam, izņemot teritorijas, kas izvietotas sabiedriskā transporta maršrutu tuvumā (definējot izmērāmus parametrus).
- 6) SM/ATD sadarbībā ar VARAM un pašvaldībām izstrādāt vienotus kritērijus, pēc kuriem pašvaldībām vadīties, ja privātpersonai (t.sk. arī vecākiem) tiek kompensēti izdevumi (nepieciešamības gadījumā veikt esošo normatīvo aktu grozījumus) par skolēna veikto nogādāšanu uz/no skolu.
- 7) SM/ATD sadarbībā ar pašvaldībām izstrādāt vienotus standartus sabiedriskā transporta pieejamībai. SM/ATD nodefinē kritērijus, pie kuriem tiek nodrošināta

sabiedriskā transporta pieejamība - minimālais transportlīdzekļa noslogojums maršrutā, minimālie ieņēmumi uz km, iedzīvotāju blīvums konkrētās teritorijās u.c.

- 8) IZM aicināt pašvaldības un skolas izstrādāt mobilitātes plānus – lai mazinātu skolēnu mazkustīgo dzīvesveidu, vienlaikus veidojot atbilstošu infrastruktūru drošai skolēnu nokļūšanai skolā, ejot kājām vai braucot ar velosipēdu. Papildus vērtējamas iespējas paredzēt ģimenei kompensācijas izmaksu par ietaupītajiem līdzekļiem, ko pašvaldība būtu tērējusi sabiedriskā transporta apmaksai vai skolēnu pārvadājumu nodrošināšanai.
- 9) IZM sadarbībā ar pašvaldībām nodrošināt pamatizglītības un vidējās izglītības audzēkņu iesaistīšanu ārpuskolas aktivitātēs/interesešu izglītībā, tādējādi neorganizējot atsevišķus reisus bērnu mobilizēšanai pēc mācību procesa apguves, bet, gan sinhronizējot ar nodarbināto iedzīvotāju piekļuvi darba vietām.
- 10) IZM sadarbībā ar pašvaldībām kvalitatīvas izglītības pieejamības nodrošināšanai izvērtēt nepieciešamību pēc kvalitatīva dienesta viesnīcu nodrošinājuma 7-12. klašu grupai (princips “tuvāk ģimenei” attiecībā uz 1.-6. klašu vecuma bērniem.)

1.3. Pedagogu motivācijas paaugstināšanai, īstenojot šādus uzdevumus:

- 1) IZM sadarbībā ar FM un LPS, un KM sniegt konkrētus aprēķinus par **nepieciešamo finansējumu jaunajai pedagogu atalgojuma sistēmas** ieviešanai no valsts pie «ideālā» skolu tīkla modeļa ieviešanas.
- 2) IZM sadarbībā ar nozaru ministrijām pārskatīt un, ja nepieciešams, precizēt **pedagogu kvalitātes prasību** īstenošanas pasākumus atbilstoši «ideālajam» skolu tīklam un jaunajai pedagogu atalgojuma sistēmai, uzsvāru liekot nevis uz formālām atskaitēm, bet pedagogu darba kvalitāti un audzēkņu izaugsmes dinamiku.
- 3) IZM sadarbībā ar augstākās izglītības institūcijām izvērtēt iespēju **definēt augstākus jauno pedagogu uzņemšanas kvalitātes standartus**, vienlaikus motivēt spējīgākos jaunos speciālistus strādāt izvēlētajā profesijā, papildus konkurētspējīgam atalgojumam, ieviešot īpašu atbalsta mehānismu, piemēram, stipendijas, speciālus fondus u.c.
- 4) IZM sadarbībā ar nozaru ministrijām izstrādāt **pedagogu motivācijas «izcilības programmu»** - pedagogu motivēšanai un izglītošanai izcilu skolēnu sagatavošanā un darbam ar bērniem ar īpašām vajadzībām un nabadzības riskam pakļautajām grupām.
- 5) IZM un pašvaldībām izstrādāt mehānismu, kas mazinātu iespēju, ka skolu optimizācijas procesā izglītības nozare zaudētu «izcilības programmas» ietvaros **novērtētākos pedagogus**.

1.4. Skolēnu motivācijai zināšanu un prasmju paaugstināšanai, īstenojot šādus uzdevumus:

- 1) IZM sadarbībā ar nozaru ministrijām izstrādāt priekšlikumus skolēnu motivācijas celšanai – tiekšanos uz **izcilību** (stipendijas, apmaksātas radošās nometnes un dalība starptautiskās mācību olimpiādēs).
- 2) IZM, LM, pašvaldībām rast risinājumus motivācijas radīšanai prasmju un zināšanu apguvei **nabadzības riskam pakļautajiem bērniem, veicinot nevienlīdzības mazināšanos:**

- **Interēšu un profesionālās ievirzes izglītības un veselības aprūpes** nodrošinājums nabadzības riskam pakļautajiem bērniem (izrietot no «ideālā skolu tīkla» un ar to saistīto pārvadājumu sistēmu).
 - Pašvaldībām nodrošināt **dienesta viesnīcas** nabadzības riskam pakļautajiem bērniem – ja nav labāku alternatīvu risinājumu bērnu integrācijai izglītības procesā.
2. Uzdot Nacionālās attīstības padomei kā vidēja termiņa stratēģisku uzdevumu – vadīt un kontrolēt reālo ieviešanas gaitu (kontrolē pār reformas laika grafiku un plānoto pasākumu izstrādi un ieviešanu, normatīvo aktu grozījumu izstrādi, plānošanas dokumentu un citu lēmumu virzību lēmumu pieņemšanai u.c.), saistībā ar vispārējās izglītības reformas īstenošanu, nosakot precīzus reformas īstenošanas rezultātu un starprezultātu sasniegšanas termiņus.